tegen), dan is elk nuchter mensch gedwongen, de kerk te wijzen op haar tweeslachtigheid. En is het dus ook een op het hart dragen van de zaken-van-het-geheel, als de enkeling — maar dat hoeft heusch niet door A of B of C op z'n eentje te gebeuren — de kerk op deze tweeslachtigheid wijst.

Dit laatste geval nu is dat der Herv. Kerk. Zie mijn afscheidings-rede bovenbedoeld.

Feitelijk verloochent in de bestaande Hervormde Kerk iedereen „het geheel". Want de één richt zich naar de goede papieren, zoo goed en zoo kwaad als dat gaat, en de ander richt zich naar de kwade papieren, wat heel goed gaat. Wie nu, hervormd zijnde, binnen de Hervormde Kerk (als geheel, dus tot aan de synode toe) dit probleem niet aan de orde stelt, verwaarloost dus het konkreet „geheel". Hij drinkt zich een geestelijken roes aan een imaginair „geheel". De Hervormde Kerk zelf is in de inrichting, die zij als geheel aanvaardt, schismatiek. Want volgens Calvijn (citaten geven wij tegenover Dr Kromsigt in dit of in een ander nummer) is die kerk schismatiek, welke Gods Woord verwerpen gaat. M.a.w. „het geheel" van de Hervormde Kerk is schismatiek, wijl het tegenover het officieel nog erkende Woord Gods de tegen dat Woord ingaande, en dus schisma brengende „andere papieren" in het leven riep, en weigert ze van de tafel te nemen.

Ik kan dus niet aanvaarden wat hier van Kuyper en Schilder gezegd wordt.

Om het belang der zaak wil ik het geheele stuk van Dr Kromsigt beantwoorden. Ik bewaar volgende punten voor een volgend nummer.

Laat ons moed houden, en daarom het gesprek met elkaar, waar het mogelijk wordt, dankbaar voor de gelegenheid, voeren.

Misschien vergunt Dr Kromsigt mij de opmerking, dat ik steeds hem letterlijk citeer, en dat het voor het gesprek goed zou zijn, als hij het ook mij deed.

Dr P. J. Kromsigt over „een vergeten citaat van Calvijn".

Dr P. J. Kromsigt — Den Haag — heeft onlangs een citaat van Calvijn in het orgaan „De Gereformeerde Kerk" geplaatst. Thans volgt er weer een van dezelfde strekking. Wij lezen:

> Wij willen nog een kras woord van Calvijn in herinnering brengen, waaruit zoo heel duidelijk blijkt, dat de hervormer, op grond der H. Schrift, vast overtuigd was, dat men den „titel van Kerk" niet mocht ontzeggen aan een Kerk, waarin wel velerlei verkeerdheden, de tucht betreffende, voorkwamen, maar waarin nochtans de twee voornaamste kenmerken, de wezens-kenmerken der Kerk, gevonden werden. Hij wijst in dit verband inzonderheid op de Kerk te Corinthe en laat dan volgen:
>
> „Indien de Kerk blijft onder de Corinthiërs, waar heete twisten, scheuringen en afgunst zijn, waar krakeelen, gekijf en hebzucht omgaan, waar openlijk een schelmstuk goedgekeurd wordt, dat zelfs in het oog der heidenen verfoeilijk zijn zou, waar de naam van Paulus, dien zij als een vader hadden behooren te eeren, baldadig bespot wordt, waar sommigen de opstanding der dooden belachen, welk stuk weg te nemen gelijk staat met een vernietigen van het gansche evangelie, waar de gaven Gods aan de eerzucht en niet aan de liefde worden dienstbaar gemaakt, waar zeer vele dingen onvoegzaam en onordelijk worden gedaan, indien de Kerk nochtans daarom te Corinthe blijft, omdat de bediening des Woords en der Sacramenten daar niet wordt verworpen, wie zou dan den titel van Kerk durven ontnemen aan zulke vergaderingen, aan welke zelfs het tiende gedeelte dezer gebreken niet kan worden ten laste gelegd?" (Instit. IV, I, 14).

Dr Kromsigt behoeft dit woord van Calvijn nu niet bepaald onder de „vergeten" woorden van Calvijn te rangschikken, want verleden jaar is in onze eerste pluriformiteits-reeks uit de omgeving van deze woorden van Calvijn herhaalde malen geciteerd.

Dat wij wat Calvijn hierboven zegt, geheel en al voor onze rekening nemen, behoeft niet expres verzekerd te worden. Ook wij meenen, dat men de kerk, hoe ook verbasterd, niet zoo maar verlaten mag.

Een andere kwestie echter is deze, dat men haar telkens moet plaatsen voor de beslissing, de Entscheidung, wanneer men bederf in haar optreden ziet.

Wij willen óók op deze „vergeten" gedachte van Calvijn den nadruk leggen, en daarom naast de citaten van Dr P. J. Kromsigt enkele andere leggen, eveneens van Calvijn, en uit dezelfde naaste omgeving. Zoo b.v. het volgende:

> Daarom zegt hij (Cyprianus, K. S.), dat ketterijen en scheurmakerijen daaruit ontstaan, dat men niet terugkeert tot den oorsprong der waarheid, en het Hoofd niet zoekt, en de leer van den hemelschen Meester niet bewaart. Laat hen nu heen gaan en uitroepen, dat wij ketters zijn, omdat wij van hun kerk zijn afgeweken: daar er geen andere oorzaak van die vervreemding geweest is dan deze eene, dat zij de zuivere belijdenis der waarheid niet kunnen verdragen. En ik zwijg erover, dat ze ons door vervloekingen en verwenschingen hebben verdreven. Dat spreekt ons echter reeds meer dan voldoende vrij, tenzij ze ook de apostelen wegens scheurmakerij willen veroordeelen, met wie wij onze zaak gemeen hebben. Christus, zeg ik, heeft zijn apostelen voorzegd, dat ze om zijns naams wil uit de synagogen zouden geworpen worden (Joh. 16 : 3). En die synagogen, over welke Hij spreekt, werden toen voor de wettige kerken gehouden. Daar dus vaststaat, dat wij uitgeworpenen zijn, en wij bereid zijn aan te toonen, dat dit om den naam van Christus geschied is, moet men ongetwijfeld eerst naar de zaak onderzoek doen, alvorens over ons iets beslist wordt naar de eene of de andere richting. Maar, wanneer zij dat willen, scheld ik hun dit uit eigen beweging kwijt: want het is voor mij meer dan genoeg, dat wij van hen hebben moeten weggaan, om toe te gaan tot Christus. (Institutie ed. Sizoo, III, hl. 47, 48.)

Hier ziet men duidelijk, hoe Calvijn denkt over een kerkelijk instituut, dat, geplaatst voor noodzaak van een principieele beslissing, officieel en in laatster instantie de goede beslissing weigerde te nemen.

Een volgende uitlating van Calvijn is deze:

> Want indien men de kerk beschouwt op die manier, dat men haar oordeel moet eerbiedigen, haar gezag erkennen, haar vermaningen gehoorzamen, door haar kastijdingen bewogen worden, haar gemeenschap in alle dingen nauwkeurig moet onderhouden, dan kunnen wij niet toegeven, dat zij de kerk zijn, zonder dat wij gencodzaakt zijn ons aan haar te onderwerpen en haar te gehoorzamen (bl. 51).

Dit is voor ons óók van beteekenis. Volgens Calvijn toch beteekent erkenning van een instituut als kerk feitelijk, dat men het dan óók moet gehoorzamen. Dit citaat is ons hierom van zooveel waarde, wijl het ons zoowel tegen Dr Kromsigt, als tegenover de pluriformiteitsleer b.v. van Prof. Hepp, duidelijk schijnt te maken, dat Calvijn een veelheid van „ware kerken" naast elkaar in dezelfde plaats niet erkent. Waar een „kèrk" is, moet men zich aan haar onderwerpen. Waar men zich niet onderwerpt, erkent men dus niet dat daar de **kèrk** is.

Wat het bestuur der kerk betreft, lezen wij:

> Voornamelijk echter in het bestuur der kerk is niets meer ongerijmd, dan met terzijdelating van de leer, de opvolging te stellen alleen in de personen. En niets was minder de bedoeling der heilige leeraars, die zij ons ten onrechte voorwerpen, dan eens voor altijd als door een erfelijk recht te bewijzen, dat kerken zijn overal waar de eene bisschop den anderen opgevolgd heeft (bl. 44).

Dit is van beteekenis tegenover de Roomschen, en ook tegen vele hedendaagsche anti-papisten, die precies in de Roomsche lijn voortredeneeren, en de vraag, waar de wettige voortzetting-van-de-oude-kerk is, beantwoorden, niet door een heenwijzing naar de gehandhaafde apostolische leer, doch door een heenwijzing naar de gehandhaafde eenheid van het gebouw en van het uiterlijke, in bepaalde persoonsopvolging continue instituut.

Voorts lette men nog op het volgend citaat van Calvijn:

> Wat handelen wij dan vrijwillig dwaas in het beoordeelen der kerk, daar Christus haar van een geenszins twijfelachtig kenmerk voorzien heeft? Welk kenmerk, overal waar het gezien wordt, zonder bedrog aantoont, dat daar een kerk is; maar waar het niet is, blijft niets over; dat een juiste aanwijzing van de kerk zou kunnen geven. Want Paulus leert niet (Ef. 2 : 20), dat de kerk gefundeerd is op het oordeel van menschen of op priesterschappen, maar op de LEER der apostelen en profeten (bl. 45, 46).

En eveneens nog op het laatste:

> Maar ook dit moet men opmerken, dat deze gemeenschap der liefde zoo hangt aan de eenheid des geloofs, dat de laatste het begin, het einde, kortom de eenige regel der eerste moet zijn. Laat ons dus bedenken, dat, telkens als de kerkelijke eenheid ons aangeprezen wordt, het hierom gaat dat, terwijl onze verstanden overeenstemmen in Christus, óók onze willen door een wederkeerige welwillendheid in Christus met elkander verbonden zijn. Daarom, wanneer Paulus ons tot die eenheid vermaant (Ef. 4 : 5), dan neemt hij als fundament, dat er één God is, één geloof en één Doop (bl. 46, 47).

Wie Calvijn wil doen spreken, moet het volledig doen. En dan zal hij met ons erkennen, dat naar Calvijns meening weliswaar aan een ieder het grootste geduld past, zoolang men in een bepaald kerkelijk instituut zelf nog verbeteren kan, maar dat toch tevens moet blijven vastgehouden worden aan het zuivere begrip van eenheid, in den uitsluitenden zin van: eenheid in de leer, en in het streven naar de leer, en de door haar gewerkte eenheid.

K. S.

ROOKT
BEN HUR sigaren
Ben Hur BRILLANT
GROOTE KNAK
Pracht model, fijnste tabak
Prijs 6 cent

BOEKBESPREKING

„Filmblad", orgaan der Ned. Chr. Filmcentrale.
G. F. Callenbach — Nijkerk.

Men kan over de beteekenis en waarde van een Chr. film van gevoelen verschillen, maar in ieder geval heeft de Ned. Chr. Filmcentrale er recht op, dat wij kennis nemen van haar streven. Daarvoor biedt haar orgaan: „Het Filmblad", ons de gelegenheid. De uitgave is uitnemend verzorgd door de Firma Callenbach; de inhoud is vooral inlichtend over de organisatie der N. C. F. en over eenige filmen. In het derde nummer spreekt G. Kamphuis verder over „Filmkunst in Nederland"; P. J. van Mullem uit critiek en waardeering over de Nederlandsche Film „Dood water", en bespreekt tevens een paar buitenlandsche filmen. Het blad is voorzeker de kennisneming waard; men komt er door op de hoogte met een nieuwe beweging, die naast Christelijke kunst enz. ook wil de Christelijke Film. J. D. W.

Het Korenland, Maandblad voor jongeren. — G. F. Callenbach, Nijkerk.

Het Korenland, dat door Callenbach uitstekend wordt uitgegeven, is het orgaan van het Ned. Jong. Verbond. De 12e jaargang is begonnen met het Januari-nummer; eenigszins vreemd doet het aan, dat de pagineering begint met 67! Wie de vorige nummers inziet, merkt, dat pagina 1 in het November-nummer voorkomt; hier moet een vergissing zijn: of de pagineering deugt niet, of de 12e jaargang no. 1 is niet juist. Deze aflevering opent met een vers van Jan Kronenburg: De Eenzame; de derde regel van het eerste couplet bevat een lettergreep te veel. Den inderdaad rijken en afwisselenden inhoud behoeven wij niet na te gaan. Met veel genoegen lazen wij „Het Evangelie in de wereld" door J. F. van Duyne; de „Rondblik" door H. Gordeau is ook heel goed; de teekening gaat nog van de veronderstelling uit, dat de Uiver door den bliksem werd getroffen. Leerzaam en aantrekkelijk is het artikel over China door A. G. de Bruin. Doch genoeg. Elke aflevering telt 32 bl. en is overvloedig versierd met foto's of teekeningen.

J. D. W.

„De Macedoniër", Zendingstijdschrift.
Gebrs Zomer & Keuning — Wageningen.

Neen, dien kant moet het niet op! Wij lezen in het Januarinummer, dat sommige kerkeraden gemeend hebben wegens „de malaise" hun abonnement te moeten opzeggen. Maar men bedenke, dat men zoo ons eenig tijdschrift voor de Zending in gevaar brengt. En het zou wel heel ernstig te betreuren zijn, indien „De Macedoniër" bezweek uit gebrek aan belangstelling. Daarom blijve men abonné en anderen mogen het nog worden. Het eerste nummer van den 39en jaargang mag er zijn. Vooral het artikel van Dr van Andel: „Het overgaan van het werk, dat de Zending verricht, naar de inheemsche christenen", is vooral belangrijk en geheel up to date. En de overige inhoud is eveneens ook voor onze kerkeraden van belang.

Vergeten onze Zendingscommissies niet, om zich op dit tijdschrift te abonneeren? Het is ook voor hen onmisbaar. De uitgave is, zooals wij dit maar begeeren kunnen.

J. D. W.

Onze Zending, Maandblad voor de Gereformeerde Jeugd. —Gebr. Zomer & Keuning, Wageningen.

De nieuwe jaargang, de 14e! zet heel goed in met een brief uit Poedjon boven Malang, en een schrijven over het ziekenhuis te Klaten; in het nummer van Februari staat een heel mooi artikel over China, fijn geïllustreerd. De jeugd zal dit maandblad zeker met genot lezen; het is op glanzend papier gedrukt, en foto's of teekeningen komen in elk nummer voor.

J. D. W.

„Tractaten", door Ds A. G. Barkey Wolf, Evangelist A. de Jager, Ds W. A. Wiersinga en Ds L. J. van Leeuwen. — Uitgave J. N. Voorhoeve, Den Haag.

Bij de 32 nieuwe tractaten, ons ter bespreking toegezonden, zijn er 7 in het bijzonder voor zieken bestemd; wij lazen ze met veel genoegen; het is heel goed gezien bij het vertroostend vooral het vermanend element niet te vergeten; ook daarom verdienen deze tractaatjes aanbeveling. Tractaten schrijven is een moeilijke kunst, die niet velen kennen; maar het schijnt ons toe, dat Voorhoeve een goede keus gedaan heeft in deze vier heeren; niet alle tractaten zijn even goed; sommigen zijn oppervlakkig, maar over het algemeen zijn ze toch geschikt. Mogen zij veel zegen verspreiden! De uitgave is keurig, elk met een illustratie.

J. D. W.

„Die Entstehungsgeschichte der Mission der Niederländischen Reformierten Kirchen. Ein Beitrag zur Geschichte der kirchlichen Mission in Holland, von Dr Jan van der Linden. Buchdruckerei der Tübinger Studentenwerks e.V.

In dit compres gedrukte werk van bijna 80 blz. geeft Dr van der Linden een deel van de dissertatie, waarop hij te Tübingen promoveerde. Immers, in zijn proefschrift gaf hij de geschiedenis van heel onze zending. De bedoeling is, dat hij zijn dissertatie in het Nederlandsch uitgeeft, en dan nog sterk vermeerderd. Wij zouden dan een standaardwerk krijgen over de zending onzer Gereformeerde kerken, „Die Entstehungsgeschichte" is zeer ernstig werk; de jeugdige doctor heeft heel wat moeten doorsnuffelen voor het verzamelen van de noodige gegevens. Hij schrijft vlot, duidelijk en keurig. In zijn critiek is hij zeer sober; als er conclusies moeten worden getrokken is hij zeer voorzichtig; dit deel van zijn werk is dan ook (gelijk de ondertitel aangeeft) voornamelijk historisch bedoeld. Het is jammer, dat deze Entstehungsgeschichte niet in den handel is. Wij zullen dus rustig moeten wachten, tot het groote werk van zijn hand over de geheele geschiedenis onzer zending verschijnt. Moge de jonge doctor, nu hij in de pastorie is, voor dezen arbeid den noodigen tijd vinden! En wij zullen hem daarbij niet haasten; het pastorale werk gaat voor. Met zijn promotie en met zijn dissertatie wenschen wij hem hartelijk geluk. Hij heeft hier bewezen, dat de zending ook een wetenschappelijken kant heeft, die niet mag worden verwaarloosd.

J. D. W